

trajanja

ivan goran kovačić

pesnik alojz gradnik

Kad pomislimo na Gradnika, odmah iščišava pred nama Župančičevu ime. To su dva slovenska diva, i nije samo jednako njihove veličine uzrok toj asocijaciji, što smješta postavljaju jednoga pjesnika uz drugog... Župančič je blistav, prebogat, zlatan, sunčan dan slovenske poezije. Alojz Gradnik je nježna duboka, tajanstvena noć, puna zvijezda koje nam kaziju otnovnu nasladu budućnosti i prošlosti; noć mjesecne, na kojoj jecaju nešretni ljubavnići u grču smitne pozude; noć zimja, što se lješkaju na našem putu u grob; noć, za koju se ispijaju vrč teška smrtonosna vina i spoznaje sva uzaludnost nasega trajanja, što će se svima svom gorkim radostima i slaću tuga ući u vječnost. Jedan se diže do oblaka i sunca, sav obasjan njego-

suncu, da ono vidi njegovu patnju, njegove rane, da ih što jače osvijeli i pokaže. Župančičeva noć vodi uvijek k jutru. Gradnikov dan u noć. Župančičev plak obiluje suzama radošnicama. Gradnikov smiješala strana je kao roptanje sruštika. Župančičeva ljubav je ro-

šna i svježa kao naranca, koja se u jednoj njegovoj pjesmi skočila nevezisti s krila. Gradnikova ljubav je sestra Smrti, otrovna strast, bolest, zločin, plamen pakleni, grobna raka, iz koje se diže kao smotornojni cvijet Belladone. Župančič se oporavlja od bola zlatnim kalcem punim radoštji. Gradnik zaboravlja svoju bol većom bojom; on masakrira svoje tijelo i svoj duh novim ranama, da utoli stare; on tjeskobu ubija tugom, tugu očajem, očaj ne-

govih bezdana. Simbol Župančičeve poezije su krila. Simbol Gradnikov sidro:

*In te bo'cine
in rane, težine
so sidra, ki vezejo nas
z globocino*

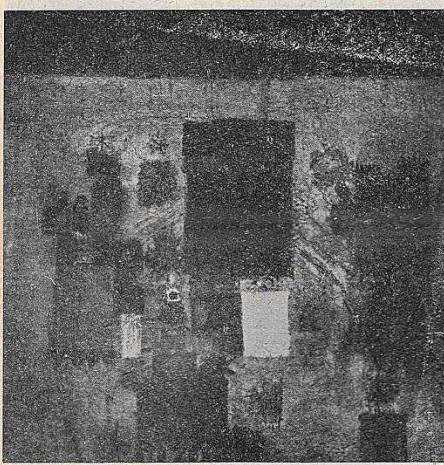
(Pogovor)

Izvrsni slovenski kritičar Josip Vidmar upozorio je u svojoj studiji o Gradnikovoj ljetici Župančiča i pjesnika Svetlib samot. Govoreći o pjesnicima umjetnicima-oblikovaocima i pjesnicima umjetnicima-ispojedocima, on je čvrsto isklesao Župančiča i Gradnikov pjesnički lik i odredio njihovo svjetovo, mada možda malo odvraće cerebralno:

«Velik pjesnik skoro pretežito oblikovalačkog tipa je na primjer Župančič, koji je uvijek blistav u riječi, pa i onda, kada govoriti vrlo intimne stvari. Župančič, govorit iz vihaja inspiracije i nije graditelj. Njegova poezija ima više pletla i zanosa nego topline. Njegova te sila fascinira, ne zato da ti obuzme sice, i ne zato da ti vrlo intimno, a kamoli indiskretno, — ako možemo tako označiti bezobzirni iškenost nekih velikih ljetika, među njima i Prešerena — prabiliži pjesnika, koji ti ostaje više blistava prikaza nego čovjek ispojedocala, iako ti često govoriti vrlo povjerljive i skrivene riječi.

Skrorniji Gradnik jest pjesnik protivnog, pretežito ispojedalackog tipa, mada se to na prvi pogled čini paradoksalnom tvrdnjom o pjesniku, čiji pola pjesama u antologiji imadu manje ili više szeg sonetni oblik. Njegova inspiracija je život, koji ga nagoni na ispojedoc — i da odmah dodamo često na ispojedoc ono znamenite, nediskretnu vrste. Riječ mu je samo sredstvo, ne opaja i ne zavodi; ne poigraju se njome i ebitno joj ne zna dati ni lagani poletni svijetao bljesak; često mu je to sredstvo vrlo nepokorno, pa ga svladava s napornom. Sva njegova pozornost obraćena je k cestu, kojem je željati dat izraz. Zadaben u taj posao, kaskad zanemaruje riječ ili mu je ona usiljena... Ako ri ostane od Gradnika na pameti stih, ostanat će ti zarad svoje prisnosti, a ne zbog svoga oblikovalačkog bljeska.»

... Ne znam, može li se onako silno zavoljeti Gradnika, kao Župančiča, ali uvjeren sam, da ne može biti s njime ljubavi na prvi pogled. Nije ni držuven kao Župančič, baš obratno, on odaje samotnika, koji ne voli govoriti o sebi,

svetozar samurović

velika avlja

vim sjajem, igrajući se peticama i rosom, i kada ulazi u noć, zgrće zvijezde, kao zlatnike i drži mjesec na dlanu, nalik na zlatnu šajku. A drugi seže duboko u podzemlje, slušajući mudru tunjavu bijesnih vulkana i crni šum ponorica, gluhu vuk podzemnih jezera i neznanih udalja, džudiči glava prema zvijezdanim nebesima, da spozna razlog svoga usuda; i predaje tamno lice

rečom, nesreću smrću, snart vječnim bolom, uvijek sve jači i spremniji da primi nove osude i nove udarce. Župančič je nebo slovenske poezije. Gradnik je nježno more s dubinskim trajanstvom svoga života, kamo padaju meteori, i gdje smioni letaci nalaze dostoјan grob, u kojem se ogledaju zvijezde i mjesec, planine i ptice, sunce i oblaci, ali da nikad ne poremete mir nje-

Slovenački pjesnik Alojz Gradnik rođen je 3. avgusta 1882. u selu Medani (na krajnjem zapadu Jugoistočne). Gimnaziju je završio u Gorici, a prava na Bečkom univerzitetu, gde je i promovisan za doktora pravnih nauka 1907. god. Danas živi kao slobodan književnik u Ljubljani. Prvu pesmu Gradnik je objavio još kao gimnazijalac 1896. god. U periodu od 1916—1955. god. izišlo je deset zbirki pesama Alojza Gradnika. Godine 1955. u izdanju Državne založbe Slovenije objavljen je izbor iz celokupnog pjesničkog opusa Gradnikovog knjizi „Flora v vetru“. Pesme je izabran i uredio Filip Kalan. Alojz Gradnik je poznat i kao istaknuti prevodilac kako sa srpskohrvatskog tako i sa stranim jezicima. Između ostalog preveo je na slovenački jezik izbor iz Vukovih narodnih pripovedaka i zagoneki, Njegošev „Gorski vijenac“, Mažuranićev ep „Sint Smail-age Čengića“, poeziju R. Tagore, Mikelandelove „Sonete“, izbore iz kineske, talijanske i moderne spanske lirike. Približan broj Gradnikovih pesama preveden je na velike evropske jezike.

U ovom broju donosimo četiri Gradnikove pesme u prevodu mladog hrvatskog pjesnika Dubravka Ivančanu koji je na jednom mestu napisao da je Alojz Gradnik „jedan od najjačih slovenskih duhova uopće, pjesnika napose, čija vrijednost ne zaostaje za vrijednošću vrlo istaknutih evropskih pjesnika“.

ako uopće govori. Neće vas osvojiti duhovitošću, elokvencijom, kretanjem, nastupom. On šuti, on se pomije čitavim tijelom i očekuje vaše riječi. Zaista, dva čovjeka, dva posve različita pjesnika, koji se baš zato savršeno upotpunjuju...
(Skraćeni tekst iz eseja „Alojz Gradnik, pjesnik seljakob“ objavljen u „Novostima“ br. 311, 10. XI 1940. god.)

ALOJZ GRADNIK

ZARIŠ I PALIŠ

Zariš i pališ, u twojoi zlatnoj luči
sua trudna duša treperi i grca,
o sunce moje ti, sve do dna srca
sažezi me, do smrti me izmuci.

Nek twoja svijetlost sua kroza me stne
i kada posljednji put sklopim oči,
budi mi sruješ što će mi u noći
vjekočito sjati u grobne dubine.

ORAO I SMREKA

Orao se kroz planine diže
u zlatnoj mu zori sume krila,
po stazama gromova i vika
vedar u modrine neba stize.

Šume, gore i klanci i gnijezda
sa mladima; sve mu je to strano,
u beskraju samo njemu znamom
sam kraljuje pod poljupcem zvijezda.

Dolje, gdje je osnježena stijena
rasklana od strijela, vitka smreka
na vjetru se njije, vjerno čeka.

Zna: utjehom ne može mu biti,
ali pjan od zvjezdanih pjena
na njenoj će grani krila sviti,

VEĆERNJE SJENE

Većernje sjene padaju na put
i šuma šumi. Dan se tigo gasi.
Mru listova i voda tajni glasi
i sve je sada mirno, mirno svud.

Potraži, putniče, u kući kuš.
Oci su mutne, mokre sjede vlasti,
a noge trudne; leži, svijetla zgasi,
brod snova pristao je zadnji put.

Evo te cilju, dokončan je hod
i kraj je nadi i čežnji što traži
i kraj je patnji, obmani i laži.

Crnobijelih jedara čeka brod
i u njem košćat brodar jakib ruku
što će te skoro prevesti u luku.

U ZRELOJ JESENII

1.

Od cvijeta si me doveo do ploda,
Zorim i zlatno vino sunca pijem,
i mlijeko lune i rosu što lije,
i magle blad i struju kišnih voda.

Ogrijeva zemlje mirisni me dab,
čub vjetra me i okreće i ziba,
no svakog dana sve me teže giba,
a vjetar je sve više miran, plab.

U sok se sada krv mijenja u meni.
Sredina, jezgra moja već je zrela,
ne traži me ni ptica niti pčela,
a moja kora nježno se rumeni.

2.

Daj, Bože, da u doba padnem zrelo,
nemoj se prije žetve dići na me,
ne daj da budem trpk poput slame
ili pepela lišća što je svelo.

Prode li mimo bijednik il siroče,
nek dlanovi mu u želji bez mjere
posegnu za mnom, neka me ubere
i da mu budem sočan, pun slatkoće.

O, samo tko je ubog naš je drug,
plodova Tvojih mednih značac pravi
i samo on će u jesenjoj slavi
s Tobom i s nama nov zaključit krug.

Sa slovenačkog preveo Dubravko IVANČAN